

WPROWADZENIE

Michał Bohun, Cezar Jędrysko

Przełom lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych dwudziestego wieku, tak znamienity i ważny w dziejach Europy, zwłaszcza Europy Środkowej albo Wschodniej, albo jakkolwiek by nazwać obszar rozciągający się po prawej stronie żelaznej kurtyny, był także momentem szczególnym w polskich badaniach nad dziejami rosyjskiej myśli filozoficznej i społecznej, a tak naprawdę w wysiłkach polskich uczonych – reprezentujących różne zresztą dyscypliny – by nie tylko odtworzyć za pomocą narzędzi historiografii idei dzieje Rosji i krajów ościennych, ale też zrozumieć ich współczesność, a być może przewidzieć przyszłość. Wystarczy przypomnieć, że ukazały się wtedy, niemal równocześnie, ważne monografie poświęcone filozoficznemu aspektowi ruchu narodnickiego (pióra Włodzimierza Rydzewskiego i Józefa Pawlaka), „pocziennictwu” ze szczególnym uwzględnieniem Fiodora Dostojewskiego i Apollona Grigorjewa (autorstwa Andrzeja de Lazari), czy nieco później ważne studium Cezarego Wodzińskiego o Lwie Szestowie. Ten czas przyniósł także rozprawy doktorskie (na szczęście w większości później opublikowane) uczonych, którzy szybko stali się ważnymi postaciami w badaniach nad historią filozofii rosyjskiej oraz polskiej.

Wszystko to wydarzyło się głównie w trójkącie Łódź – Kraków – Warszawa (który później zaczął promieniować, rozszerzając się na Lublin, Białystok, Poznań, Opole, Zieloną Górę) i wszystko odbywało się w atmosferze inspiracji wybitnego dorobku Profesora Andrzeja Walickiego – chociaż dla niektórych przedstawicieli tego „zrywu” był on krytycznym, chociaż koniecznym punktem odniesienia. W efekcie, w ciągu

MICHAŁ BOHUN, doktor habilitowany, Uniwersytet Jagielloński, Polska; adres do korespondencji: ul. Grodzka 52, 31-044 Kraków; e-mail: m.bohun@iphils.uj.edu.pl

CEZAR JĘDRYSKO, magister, doktorant, Uniwersytet Jagielloński, Polska; adres do korespondencji: ul. Grodzka 52, 31-044 Kraków; e-mail: ceszar.jedrysko@gmail.com

kilku lat narodził się fenomen polskiej szkoły badaczy myśli rosyjskiej – fenomen na skalę światową, choć nigdy nie został zauważony i doceniony. Wystarczy tylko powiedzieć, że wedle słów Andrzeja Walickiego, w samym Krakowie było więcej uczonych zajmujących się filozofią rosyjską niż w całych Stanach Zjednoczonych. Ale też nie o ilość tu chodzi, tylko o jakość tych badań. Była i jest wyższa.

Celem przedkładanego zyczliwej uwadze Czytelników tomu jest sprawozdanie, co przetrwało i narodziło się z tego niezwykłego fermentu. Tom ten nawiązuje i chce być świadomą kontynuacją prac, jakie podejmowało krakowskie środowisko badaczy dziejów myśli rosyjskiej skupione wokół Instytutu Filozofii Uniwersytetu Jagiellońskiego, w którym – rzecz to niezwykła w tej części świata – działał przez jakiś czas Zakład Filozofii Rosyjskiej. Działał aktywnie i owocnie, czego dowodem mogą być choćby odbywające się niegdyś w dwuletnim cyklu międzynarodowe konferencje naukowe, czy też licząca kilkanaście wydanych tomów seria „Jagiellońskie Studia z Filozofii Rosyjskiej”. Po przedwczesnej śmierci – ale któraż jest na czasie? – Włodzimierza Rydzewskiego, nasze starania utraciły nieco swoją cykliczną dynamikę, tym niemniej po wydaniu ważnego tomu *Postneokantyzm – ontologizm* (tematyczny tom czasopisma „Estetyka i Krytyka” vol. 24, nr 4, 2012, pod red. B. Czardybon, L. Augustyna, M. Bohuna) chcemy zaprezentować kolejny zbiór tekstów, świadczących o tym, że można próbować zrozumieć Polskę, Rosję i idee ważne dla naszej samowiedzy, również z filozoficznego punktu widzenia.

Celem tego tomu jest także przypomnienie i upamiętnienie postaci Włodzimierza Rydzewskiego, który skupił wokół siebie grono uczniów, współpracowników i przyjaciół – a wielkim patronem tego grona był i jest prof. Andrzej Walicki. Cieszy nas niezmiernie, że do naszego środowiska dołącza nowe pokolenie badaczek i badaczy. Świadczy to o tym, że polskie tradycje poważnego myślenia o Rosji, o Polsce, o społeczeństwie, historii i polityce nie zamierają – wbrew kasandrycznym lamentom publicystów i realnym działaniom decydentów.

Niniejszy numer „Kultury i Wartości”, poświęcony myśli rosyjskiej, otwiera tekst Janusza Dobieszewskiego *Włodzimierz Rydzewski – myślenie lewicowe, myślenie lewicy*, w którym autor ukazuje Rydzewskiego jako rewizjonistę i zestawia go z Andrzejem Walickim i Markiem Siemkiem.

Z kolei w artykule „*Idea rosyjska*” jako problem – perspektywa filozoficzna Marian Broda dokonuje analizy jednego z kluczowych dla Rydzewskiego pojęć – idei rosyjskiej. Przedstawia filozoficzne metamorfozy tej kategorii oraz jej historyczne konkretyzacje.

Wątek idei rosyjskiej, w której religia i polityka wzajemnie się uzupełniają, znajduje kontynuację u Leszka Augustyna. W artykule *Wielki Inkwizytor a idea rosyjska*, odwołując się do publicystyki Dostojewskiego, przedstawia on figurę Wielkiego Inkwizytora w kontekście teologii politycznej.

Tekst *Metafizyczne źródła radykalizmu i nihilizmu w Rosji*, napisany przez Władimira Warawę, podejmuje w szerszej perspektywie problem źródeł rosyjskiego nihilizmu i ich związku z ideą rosyjską.

Cztery kolejne artykuły dotyczą kwestii bardziej szczegółowych. W pierwszym z nich (*Principles of independent anarchistic ethics in the doctrine of Peter Kropotkin*) Katarzyna Duda przygląda się założeniom anarchistycznej etyki Piotra Kropotkina i jego postulatowi pomocy wzajemnej. W drugim artykule (*Clausewitz odwrócony. Bolszewizm, rewolucja i wojna w myśli Mikołaja Bierdiajewa*) Michał Bohun rozpatruje rozważania Mikołaja Bierdiajewa o wpływie Wielkiej Wojny na ideologię, wzorce kulturalne i sposób sprawowania władzy w Rosji – kiedy to polityka staje się kontynuacją wojny. W trzecim (*Jednostka wobec ogółu – studium dwóch przypadków*) Andrzej Ostrowski porównuje dwa modele organizacji życia społecznego, które zostały zaproponowane przez Włodzimierza Sołowjowa i Lwa Szestowa. Wreszcie w czwartym artykule (*Kryzys Europy w filozofii Aleksandra Hercena oraz José Ortegi y Gasseta*) Natalia Michna zestawia katastroficzne diagnozy wystawione kulturze zachodnioeuropejskiej przez Aleksandra Hercena i José Ortegę y Gasseta, jak również analizuje kwestię przemian społecznych, których efektem stał się podział społeczeństwa na elity i masy.

Dwa ostatnie artykuły dotyczą tematu rosyjskiego modernizmu religijnego. W tekście *Rosyjski „prawosławny modernizm” i ekumeniczna ortodoksja. Refleksja teologiczno-fundamentalna* Matek Kita – w perspektywie teologiczno-fundamentalnej dyskusji nad kwestią uprawnionego rozwoju tradycji kościelnej – porównuje koncepcje religijne rosyjskiego renesansu religijno-filozoficznego z modernizmem katolickim. Natomiast Halina Rarot swój artykuł zatytułowany *Modernizm i neomodernizm religijny w Rosji* poświęca zjawisku restauracji modernizmu religijnego i powstaniu ruchu neomodernistycznego we współczesnej Rosji.

Information about Authors:

MICHAŁ BOHUN, habilitated doctor, Jagiellonian University in Kraków, Poland; address for correspondence: ul. Grodzka 52, 31-044 Kraków, Poland; e-mail: m.bohun@iphils.uj.edu.pl

CEZAR JĘDRYSKO, M.A., doctoral student, Jagiellonian University in Kraków, Poland; address for correspondence: ul. Grodzka 52, 31-044 Kraków, Poland; e-mail: cezars.jedrysko@gmail.com

